

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.02.2000, sp. zn. 21 Cdo 1925/99, ECLI:CZ:NS:2000:21.CDO.1925.1999.1

Číslo: 38/2001

Právní věta:

Nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání částečné invalidity (§ 195 zák. práce) vzniká z odpovědnosti za škodu při nemoci z povolání (§ 190 zák. práce) tehdy, jestliže se poškozenému zaměstnanci snížil výdělek proto, že nemůže vykonávat dosavadní práci pro onemocnění nemocí z povolání. Zaměstnavatel není povinen z důvodu odpovědnosti za škodu nahradit ztrátu na výdělku, která zaměstnanci vznikla tím, že byl převeden na méně placenou práci (uvolněn k jinému zaměstnavateli, u něhož vykonává méně placenou práci) z důvodu dosažení nejvyšší přípustné expozice; hmotné zabezpečení zaměstnanců, kteří pro dosažení nejvyšší přípustné expozice nemohou vykonávat dosavadní práci, řeší zvláštní předpisy. Při zkoumání příčiny poklesu na výdělku, k němuž došlo proto, že zaměstnanec nadále nevykonává dosavadní lépe placenou práci, je rozhodující důvod, pro který byl převeden na jinou práci (uvolněn k jinému zaměstnavateli); bylo-li tímto důvodem dosažení nejvyšší přípustné expozice, povinnost k náhradě ztráty na výdělku nevzniká ani tehdy, kdyby bylo později zjištěno, že v té době zaměstnanec již trpěl nemocí z povolání.

Dosažení nejvyšší přípustné expozice není způsobilým důvodem k převedení na jinou práci (§ 37 odst. 1 písm. a/ zák. práce) nebo k rozvázání pracovního poměru (§ 46 odst. 1 písm. d/ zák. práce), jestliže ještě před provedením některého z těchto opatření bylo lékařským posudkem nebo rozhodnutím orgánu státní zdravotní správy nebo sociálního zabezpečení stanoveno, že zaměstnanec vzhledem ke svému zdravotnímu stavu pozbyl dlouhodobě způsobilost konat dále dosavadní práci, jestliže byla u zaměstnance zjištěna nemoc z povolání, pro kterou tuto práci nesmí dále konat, nebo jestliže bylo stanoveno, že dosavadní práci nesmí dále konat pro ohrožení nemocí z povolání; to platí i tehdy, jestliže zaměstnanec dosáhl nejvyšší přípustné expozice v době před vydáním příslušného lékařského posudku (rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy nebo sociálního zabezpečení). Kdyby přesto převedení na jinou práci nebo rozvázání pracovního poměru bylo odůvodněno dosažením nejvyšší přípustné expozice, je třeba při zkoumání příčin ztráty na výdělku zaměstnance vycházet z příslušného lékařského posudku (rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy nebo sociálního zabezpečení).

V případě, že zaměstnanec nemůže pro nemoc z povolání konat dosavadní práci v podzemí dolu, avšak by mohl při nemoci z povolání vykonávat v podzemí dolu jinou práci, na níž nemohl být zařazen jen z důvodu dosažení nejvyšší přípustné expozice, má nárok na náhradu za ztrátu na výdělku, určenou pouze rozdílem mezi výdělky (průměrným výdělkem) dosahovanými při výkonu dosavadní práce a výdělky (průměrným výdělkem) při jiné práci, kterou by - nebýt dosažení nejvyšší přípustné expozice - mohl vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, schopnostem a pokud možno i kvalifikaci konat v podzemí dolu, a to za předpokladu, že tuto jinou vhodnou práci by zaměstnavatel byl prokazatelně schopen (zejména s přihlédnutím k volným pracovním místům) pro něho zajistit.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.02.2000

Spisová značka: 21 Cdo 1925/99

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody zaměstnavatelem

Předpisy: § 190 předpisu č. 262/2006 Sb.
§ 195 předpisu č. 262/2006 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal, aby mu žalovaný na odškodnění nemoci z povolání nahradil ztrátu na výděлку po skončení pracovní neschopnosti, která mu vznikla v době od 20. 11. 1995 do 28. 2. 1998. Žalobu odůvodnil zejména tím, že dne 4. 10. 1995 u něj byla zjištěna nemoc z povolání (vazoneuroza) a že dne 2. 11. 1995 bylo „příslušným lékařským zařízením“ vydáno rozhodnutí, podle kterého byl z důvodu nemoci z povolání od 15. 11. 1995 trvale nezpůsobilý konat dosavadní práci horníka v přípravách. Přestože rozhodnutí ze dne 2. 11. 1995 bylo žalovanému doručeno, sdělil mu žalovaný, že jej „vyřazuje z dolu na povrch pro NPE“, a navrhl mu uzavření dohody o skončení pracovního poměru ke dni 17. 11. 1995 „z důvodu dosažení NPE“; žalobce byl „donucen pod pohrůžkou ztrát různých nároků“ tuto dohodu podepsat. Žalobce má za to, že příčinou poklesu na výděлку, k němuž došlo po rozvázání pracovního poměru účastníků, nebylo dosažení nejvyšší přípustné expozice, ale zjištěná nemoc z povolání; má proto nárok, aby mu vedle odškodnění za ztížení společenského uplatnění, které mu žalovaný dobrovolně zaplatil, byla nahrazena podle ustanovení § 195 zák. práce náhrada za ztrátu na výděлку.

Žalovaný namítal, že žalobce dovršil nejvyšší přípustnou expozici pro práci v podzemí dne 30. 9. 1995. I když mu byla doručena hlášenka nemoci z povolání, podle které byla u žalobce dne 4. 10. 1995 zjištěna nemoc z povolání (vazoneuroza), rozvázal se žalobcem pracovní poměr dohodou z důvodu dosažení nejvyšší přípustné expozice. Vazoneuroza totiž není „kontraindikována“ pro výkon práce v podzemí dolu; žalobce by i po zjištění této nemoci z povolání mohl být převeden na jinou práci v podzemí dolu, která by pro něj byla ze zdravotního hlediska vhodná (např. tlakoměřiče, požárníka, narážeče), avšak této možnosti žalovaný nemohl využít, neboť z důvodu naplnění nejvyšší přípustné expozice byl povinen vyřadit žalobce na povrch.

O k r e s n í s o u d ve Frýdku – Místku rozsudkem ze dne 28. 8. 1996 žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Dospěl k závěru, že ztráta na výděлку u žalobce není v příčinné souvislosti s nemocí z povolání, neboť pracovní poměr byl mezi účastníky rozvázán ke dni 17. 11. 1995 z důvodu „naplnění NPE“; tvrzení žalobce, že s ukončením pracovního poměru „dohodou dle NPE“ nesouhlasil, nemůže podle názoru soudu prvního stupně obstát, neboť v takovém případě neměl na rozvázání pracovního poměru dohodou přistoupit.

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Ostravě usnesením ze dne 9. 12. 1996 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Odvolací soud vycházel z toho, že dohoda o rozvázání pracovního poměru pro „dosažení NPE“ byla mezi účastníky uzavřena v době, kdy již u žalobce byla zjištěna nemoc z povolání a kdy lékařka MUDr. R. Š. rozhodla o tom, že žalobce je trvale zdravotně nezpůsobilý konat dosavadní práci horníka v přípravách z důvodu nemoci z povolání. Za této situace nemohlo být dosažení nejvyšší přípustné expozice skutečným důvodem

pro rozvázání pracovního poměru účastníků a poklesu na výdělku žalobce s tím spojeného. Skutečnou příčinou toho, proč žalobce nemohl konat dosavadní práci horníka v přípravách, byla nemoc z povolání. Žalobci proto náleží náhrada za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zák. práce.

Okresní soud ve Frýdku - Místku po provedení dalších důkazů rozsudkem ze dne 12. 5. 1997 žalovanému uložil, aby žalobci zaplatil 31 665 Kč s 21% úrokem od 1. 3. 1997 do zaplacení, „do částky 2247 Kč se 17% úrokem od 1. 2. 1996 do zaplacení“ řízení zastavil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že žalovaný je povinen zaplatit České republice - Okresnímu soudu ve Frýdku - Místku na soudním poplatku 1268 Kč. Ve shodě s právním názorem odvolacího soudu dospěl k závěru, že žalobce má nárok na náhradu za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zák. práce. Při rozhodování o výši náhrady vycházel z průměrného hrubého výdělku žalobce ve výši 13 781 Kč měsíčně, který dosahoval před rozvázáním pracovního poměru účastníků a který je třeba počínaje měsícem prosincem 1996 „valorizovat“ podle nařízení vlády č. 298/1996 Sb., z výdělků žalobce u „firmy A.“, u níž pracuje od února 1996, a ze zjištění, že v době od 20. 11. 1995 do 31. 1. 1996 byl žalobce nezaměstnaný, a dovedl, že po dobu nezaměstnanosti mu přísluší náhrada za ztrátu na výdělku „v plné výši“ a že od 1. 2. 1996 až do 28. 2. 1997 mu náleží náhrada ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem („valorizovaným“ průměrným výdělkem) na straně jedné a pobíraným mzdovým vyrovnáním a výdělkem žalobce u nového zaměstnavatele na straně druhé.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 3. 9. 1997 rozsudek soudu prvního stupně (s výjimkou výroku o zastavení řízení) zrušil a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Odvolací soud setrval na svém právním názoru, vyjádřeném v usnesení ze dne 9. 12. 1996, a zdůraznil, že soud prvního stupně přiznal žalobci důvodně náhradu za ztrátu na výdělku, neboť příčinou ztráty na výdělku byla u žalobce jeho zdravotní nezpůsobilost, uvedená v rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy ze dne 2. 11. 1995. Výši náhrady za ztrátu na výdělku však soud prvního stupně nezjistil správně. Při rozhodování o výši náhrady za dobu od 20. 11. 1995 do 31. 1. 1996 měl podle názoru odvolacího soudu vzít v úvahu, že žalovaný neodpovídá za ztrátu na výdělku, která žalobci vznikla tím, že nepracoval pro nedostatek vhodných pracovních míst, a soudu prvního stupně uložil, aby zjistil, zda žalobce byl v tomto období schopen s ohledem na svůj zdravotní stav vykonávat nějakou práci, popřípadě jaký průměrný výdělek je s takovou prací spojen.

Okresní soud ve Frýdku - Místku poté rozsudkem ze dne 11. 5. 1998 žalovanému uložil, aby žalobci zaplatil celkem 116 215 Kč s příslušenstvím, žalobu o zaplacení dalších 100 381 Kč s příslušenstvím zamítl, řízení „do částky 33 902 Kč s 21% úrokem od 1. 3. 1997 do zaplacení“ zastavil a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit České republice - Okresnímu soudu ve Frýdku - Místku na soudním poplatku 4668 Kč a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Při svém rozhodování vycházel ze zjištění, že průměrný hrubý výdělek žalobce před rozvázáním pracovního poměru účastníků činil 13 781 Kč měsíčně a že od prosince 1996 je třeba průměrný výdělek žalobce „valorizovat“ podle nařízení vlády č. 298/1996 Sb. na částku 15 848 Kč měsíčně. Po odpočtu výdělků, které žalobce dosáhl v období od února 1996 u svého nového zaměstnavatele „S. f. A.“, stanovil soud prvního stupně výši náhrady za ztrátu na výdělku v jednotlivých měsících v období od 1. 2. 1996 do 28. 2. 1998. Zastavení řízení „do částky 33 902 Kč s 21% úrokem od 1. 3. 1997 do zaplacení“ zdůvodnil tím, že žalobce vzal svůj požadavek na zaplacení náhrady za ztrátu na výdělku za dobu od 20. 11. 1995 do 31. 1. 1996 zpět.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 29. 9. 1998 rozsudek soudu prvního stupně v „napadené části“ (tj. ve výrocích, kterými bylo žalobě vyhověno, a ve výroku o náhradě nákladů řízení) potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud dospěl k závěru, že soud prvního stupně správně zjistil skutkový stav věci a že dospěl k „přiléhavým“ právním závěrům. O základu nároku dospěl odvolací soud ke shodným závěrům, které uvedl již ve svém usnesení ze dne 9. 12. 1996.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu a proti rozsudku Okresního soudu ve Frýdku - Místku ze dne 11. 5. 1998 podal žalovaný z důvodů uvedených v ustanovení § 241 odst. 3 písm. c) a d) dovolání. V první řadě namítá, že nejsou správné názory soudů, podle kterých důvodem rozvázání pracovního poměru účastníků a s ním spojeného poklesu na výdělku žalobce nemohla být „NPE“, ale jen jeho zdravotní nezpůsobilost, způsobená nemocí z povolání. Důvody k převedení zaměstnance na jinou práci, které jsou uvedeny v ustanovení § 37 odst. 1 písm. a) zák. práce, nelze hodnotit jako „hodnotnější“ a „méně hodnotné“; „dosažení NPE“ je z hlediska cílů, které zákoník práce sleduje, „závažnějším defektem“ na straně zaměstnance než „poměrně lehké onemocnění nemocí z povolání, jakým je onemocnění z vibrací“. Dovolatel dále soudům vytýká, že nevzaly v úvahu, že žalobce nebyl z důvodu nemoci z povolání převeden na jinou práci a že se nemoc z povolání projevila až po rozvázání pracovního poměru pro „naplnění NPE“; za ztrátu na výdělku způsobenou „dosažením NPE“ žalovaný nemůže odpovídat. Soudy při svém rozhodování rovněž náležitě nevzaly v úvahu, že žalobce mohl se zjištěnou nemocí z povolání pracovat v dole a že z podzemí dolu byl (musel být) vyrazen výlučně pro „dosažení NPE“. Podle názoru dovolatele se soudy obou stupňů neřídily ani „pokyny“, které dal krajský soud okresnímu soudu v usnesení ze dne 3. 9. 1997. Soudy totiž vycházely pouze z výdělku, kterého žalobce dosahoval u S. f. A., aniž by tento výdělek srovnávaly s výdělkem, kterého by mohl dosáhnout, kdyby nedošlo k rozvázání pracovního poměru „z důvodu NPE“. Kdyby nedošlo k rozvázání pracovního poměru z tohoto důvodu, mohl žalobce i se zjištěnou nemocí z povolání pracovat na různých pracovištích v podzemí u žalovaného, na nichž by měl vyšší výdělek než u S. f. A.; při určení výše náhrady za ztrátu na výdělku měly soudy vycházet z tohoto vyššího výdělku. Žalovaný navrhl, aby dovolací soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a aby věc vrátil k dalšímu řízení.

Žalobce navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl. Uvedl, že rozhodnutí soudů obou stupňů jsou správná a v souladu se soudní judikaturou.

Nejvyšší soud ČR rozhoduje v občanském soudním řízení o mimořádném opravném prostředku - dovolání - proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu (srov. § 236 odst. 1 o.s.ř.).

Rozsudek Okresního soudu ve Frýdku - Místku ze dne 11. 5. 1998 v této věci není rozhodnutím odvolacího soudu; jde o rozhodnutí soudu prvního stupně a již z tohoto důvodu je jeho přezkum dovolacím soudem vyloučen; občanský soudní řád proto ani neupravuje funkční příslušnost soudu pro projednání dovolání podaného proti takovému rozhodnutí soudu prvního stupně (srov. § 10a o.s.ř.).

Nedostatek funkční příslušnosti je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení; Nejvyšší soud proto řízení o dovolání žalovaného proti rozsudku Okresního soudu ve Frýdku - Místku ze dne 11. 5. 1998 zastavil (§ 104 odst. 1 o.s.ř.).

Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst.1 o.s.ř. a že dovolání proti tomuto rozsudku je přípustné podle ustanovení § 238 odst.1 písm. b) o.s.ř., přezkoumal dovolací soud napadený rozsudek z hlediska uplatněných dovolacích důvodů (§ 242 o.s.ř.) bez jednání (§ 243a odst.1, věta první, o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je zčásti opodstatněné.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu ve Frýdku - Místku k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Předpoklady odpovědnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci za škodu při nemoci z povolání jsou podle ustanovení § 190 odst. 3 zák. práce existence nemoci z povolání, vzniklé za stanovených

pracovních podmínek, vznik škody a příčinná souvislost mezi nemocí z povolání a vznikem škody. O vztah příčinné souvislosti se jedná tehdy, vznikla-li škoda následkem nemoci z povolání (tj. bez nemoci z povolání by škoda nevznikla tak, jak vznikla).

Škoda, která vzniká následkem nemoci z povolání, spočívá též ve ztrátě na výděлку po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity). Ke ztrátě na výděлку dochází proto, že pracovní schopnost zaměstnance byla následkem nemoci z povolání snížena (omezena) nebo zanikla, a účelem náhrady za ztrátu na tomto výděлку je poskytnout přiměřené odškodnění zaměstnanci, který není schopen dosahovat takový výdělek, jaký měl před poškozením. Vztah příčinné souvislosti mezi nemocí z povolání a ztrátou na výděлку je dán jen tehdy, jestliže došlo k poklesu výděлку u zaměstnance následkem onemocnění chorobou z povolání, popřípadě jen v takovém rozsahu, v jakém výdělek zaměstnance poklesl následkem onemocnění chorobou z povolání.

Nárok na náhradu za ztrátu na výděлку vzniká dnem, kdy u zaměstnance došlo k poklesu výděлку. Pro výpočet náhrady za ztrátu na výděлку není rozhodující průměrný výdělek před vznikem (zjištěním) nemoci z povolání nebo průměrný výdělek dosažený zaměstnancem při práci, konané za podmínek, za nichž vzniká nemoc z povolání, ale průměrný výdělek poškozeného před vznikem škody (srov. § 194 a 195 odst.1 zák. práce).

Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzovaném případě zjištěno (správnost zjištění soudů v tomto směru dovolatel nezpochybňuje), že žalobce pracoval u žalovaného jako horník v přípravách v podzemí dolu. Dne 4. 10. 1995 byla u žalobce zjištěna nemoc z povolání (traumatická vazoneuroza ve stadiu vasospastickém, sensitivně motorická neuropathie n. med. vlevo středně závažná, vpravo lehčího stupně) a dne 2. 11. 1995 vydala MUDr. R. Š. ve smyslu ustanovení § 21 zákona č. 20/1966 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) rozhodnutí o tom, že žalobce je „trvale“ zdravotně nezpůsobilý konat dosavadní práci (práci horníka v přípravách) z důvodu nemoci z povolání (onemocnění cév a nervů horních končetin z vibrací). Žalobce v září 1995 dosáhl nejvyšší přípustnou expozici a nesměl z tohoto důvodu nadále pracovat v podzemí dolu. Dne 16. 11. 1995 účastníci uzavřeli dohodu o rozvázání pracovního poměru ke dni 17. 11. 1995; jako důvod rozvázání pracovního poměru bylo v dohodě uvedeno „dosažení NPE“.

Z výsledků dokazování dále vyplývá, že u žalobce došlo k poklesu výděлку až po skončení pracovního poměru účastníků. Vzhledem k tomu, že nárok na náhradu za ztrátu na výděлку mohl žalobci vzniknout jen tehdy, jestliže uvedená ztráta na jeho výděлку byla způsobena nemocí z povolání, a že odpovědnost za škodu podle ustanovení § 190 odst. 3 zák. práce nenastává, jestliže příčinou této ztráty na výděлку byla jiná skutečnost, soudy se správně zabývaly otázkou, co bylo příčinou, která způsobila pokles výděлку u žalobce.

Nejvyšší přípustnou expozici stanoví závazný posudek příslušného orgánu hygienické služby, který jej vydává na základě zmocnění uvedeného v ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 98/1987 Sb., o zvláštním příspěvku horníkům (ve znění pozdějších předpisů), a na základě pověření „řídit, provádět a zajišťovat hygienický dozor a dávat závazné pokyny k odstranění zjištěných závad, včetně zákazu určité činnosti“, daného těmto orgánům ustanoveními § 75 odst. 4 písm. c) a odst. 5 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu (ve znění pozdějších předpisů). Účelem úpravy nejvyšší přípustné expozice je stanovit u zaměstnanců, kteří jsou při výkonu práce v podzemí dolu vystaveni nepříznivým vlivům pracovního prostředí, určité množství směn, po jejichž odpracování zaměstnanec nesmí nadále tuto práci vykonávat a musí být přeřazen na prokazatelně méně riziková pracoviště, jestliže vlivy nepříznivě působící na jeho zdraví nelze jinak odstranit a další setrvání zaměstnance na původním pracovišti by bylo zdrojem zvýšeného nebezpečí onemocnění (zejména vzniku nemoci z povolání). Dosažení nejvyšší přípustné expozice není onemocněním. Úprava nejvyšší přípustné expozice uvedeným způsobem sleduje prevenci onemocnění profesionálního původu. Jestliže zaměstnanec dosáhl nejvyšší přípustné expozice, je zaměstnavatel povinen – stejně jako v případě,

pozbyl-li zaměstnanec vzhledem ke svému zdravotnímu stavu dlouhodobě způsobilost konat dále dosavadní práci nebo ji nesmí konat pro onemocnění nemocí z povolání nebo pro ohrožení touto nemocí - převést ho na jinou práci (§ 37 odst. 1 písm. a/ zák. práce); pokud nedojde k převedení na jinou práci (např. proto, že zaměstnavatel nemá pro zaměstnance jinou, ve smyslu ustanovení § 37 odst. 5 zák. práce vhodnou práci), je dosažení nejvyšší přípustné expozice důvodem k rozvázání pracovního poměru (srov. § 46 odst. 1 písm. d/ zák. práce).

Došlo-li k převedení na jinou práci (k rozvázání pracovního poměru) proto, že zaměstnanec dosáhl nejvyšší přípustnou expozici, zaměstnavatel neodpovídá za ztrátu na výdělků zaměstnanci tím vzniklou. I když příčina ztráty na výdělků má profesionální původ, je rozhodující, že dosažení nejvyšší přípustné expozice není podle zákoníku práce důvodem pro vznik odpovědnosti za škodu; hmotné zabezpečení zaměstnanců, kteří pro dosažení nejvyšší přípustné expozice nemohou vykonávat dosavadní práci, řeší zvláštní předpisy (srov. vyhlášku č. 19/1991 Sb., o pracovním uplatnění a hmotném zabezpečení pracovníků v hornictví dlouhodobě nezpůsobilých k dosavadní práci).

Při zjišťování toho, co bylo příčinou ztráty na výdělků, je možné přihlížet jen k takovým okolnostem, které nastaly a které měly za následek pokles výdělků zaměstnance. Došlo-li ke ztrátě na výdělků v důsledku dosažení nejvyšší přípustné expozice, nemůže být výše uvedený závěr zpochybněn ani případným zjištěním, že zaměstnanec v den převedení na jinou práci (rozvázání pracovního poměru) již trpěl později zjištěnou nemocí z povolání; dodatečné zjištění v tomto směru (např. pomocí znaleckého posudku) nic nemůže změnit na skutečnosti, že důvodem, pro který zaměstnanec přestal vykonávat dosavadní a nastoupil jinou práci, bylo dosažení nejvyšší přípustné expozice.

Vyřazení zaměstnance z dosud vykonávané práce pro dosažení nejvyšší přípustné expozice má - jak uvedeno výše - preventivní povahu. Ztratil-li zaměstnanec schopnost konat dosavadní práci již dříve z jiného důvodu, pro který musel být ve smyslu ustanovení § 37 odst. 1 písm. a) zák. práce převeden na jinou práci, popřípadě pro který s ním bylo možné rozvázat pracovní poměr ve smyslu ustanovení § 46 odst. 1 písm. d) zák. práce, není stejné převedení na jinou práci (rozvázání pracovního poměru) pro dosažení nejvyšší přípustné expozice již možné. Bylo by totiž proti smyslu právní úpravy (spočívajícím v prevenci vzniku profesionálních onemocnění), aby zaměstnanec byl vyřazen z dosud vykonávané práce pro dosažení nejvyšší přípustné expozice, ačkoliv ji nemůže konat ze zdravotních důvodů. Jestliže tedy bylo lékařským posudkem nebo rozhodnutím orgánu státní zdravotní správy nebo sociálního zabezpečení stanoveno, že zaměstnanec vzhledem ke svému zdravotnímu stavu pozbyl dlouhodobě způsobilost konat dále dosavadní práci, jestliže byla u zaměstnance zjištěna nemoc z povolání, pro kterou tuto práci nesmí dále konat, nebo jestliže bylo stanoveno, že dosavadní práci nesmí dále konat pro ohrožení nemocí z povolání, je třeba dovodit, že dosažení nejvyšší přípustné expozice poté již není způsobilým důvodem k převedení na jinou práci (k rozvázání pracovního poměru); to platí i tehdy, jestliže zaměstnanec dosáhl nejvyšší přípustné expozice v době před vydáním příslušného lékařského posudku (rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy nebo sociálního zabezpečení). V případě, že zaměstnanec dosáhl nejvyšší přípustné expozice, avšak nebyl dosud převeden na jinou práci, popřípadě s ním dosud nebyl z tohoto důvodu rozvázán pracovní poměr, je zaměstnavatel povinen nadále postupovat podle příslušného lékařského posudku (rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy nebo sociálního zabezpečení) vyslovujícího neschopnost zaměstnance dále konat dosavadní práci ze zdravotních důvodů (ať profesních či jiných). I kdyby právní úkon směřující k převedení zaměstnance na jinou práci (k rozvázání pracovního poměru) byl odůvodněn dosažením nejvyšší přípustné expozice, je za této situace zřejmé, že skutečným důvodem převedení na jinou práci (rozvázání pracovního poměru) byla jeho zdravotní nezpůsobilost vykonávat dále dosavadní práci. V takovémto případě by pak nebylo možné při zkoumání příčin poklesu na výdělků zaměstnance vycházet z použitého důvodu převedení na jinou práci (rozvázání pracovního poměru), ale z důvodu skutečného, tak jak vyplývá z příslušného lékařského posudku (rozhodnutí orgánu státní zdravotní správy nebo sociálního zabezpečení); k důvodu právního úkonu, který byl

použit v rozporu s právními předpisy, popřípadě který v rozporu se skutečností účastníci simulují, není možné přihlížet.

V posuzovaném případě byla nemoc z povolání u žalobce zjištěna dříve, než účastníci uzavřeli dohodu o rozvázání pracovního poměru, odůvodněnou žalobcovým „dosažením NPE“. Vzhledem k tomu, že v době uzavření dohody o rozvázání pracovního poměru účastníci věděli, že žalobce není z důvodu nemoci z povolání schopen vykonávat dosavadní práci (práci horníka v přípravách), odvolací soud správně dovodil, že žalobce musel být z dosavadní práce vyřazen nikoliv pro dosažení nejvyšší přípustné expozice, ale ze zdravotních důvodů (pro nemoc z povolání), a že nemoc z povolání, zjištěná u žalobce dne 4. 10. 1995, byla příčinou toho, proč u žalobce po rozvázání pracovního poměru účastníků došlo k poklesu výdělku.

Odvolacímu soudu je však třeba vytknout, že se nezabýval tím, zda zjištěná nemoc z povolání byla jedinou příčinou toho, proč u žalobce došlo po dni 17. 11. 1995 k poklesu výdělku. Žalovaný totiž v průběhu řízení tvrdil, že zjištěná nemoc z povolání sice žalobce vyřazovala z výkonu dosavadní práce horníka v přípravách, že však po zjištění nemoci z povolání byl ze zdravotních důvodů schopen vykonávat jiné práce v podzemí dolu (např. práce tlakoměřiče, požárníka nebo narážeče), a že z jakékoliv práce v podzemí dolu musel být vyřazen právě a jen z důvodu dosažení nejvyšší přípustné expozice.

Kdyby uvedené tvrzení žalovaného bylo pravdivé (a tomu může nasvědčovat i obsah „rozhodnutí“ MUDr. R. Š. ze dne 2. 11. 1995), odpovídal by zjištění z něho vyplývajícimu (za přihlídnutí k ostatním ve věci prokázaným skutečnostem) závěr, že skutečným důvodem, proč došlo k rozvázání pracovního poměru účastníků a k jím vyvolanému poklesu žalobcova výdělku, byly jak zjištěná nemoc z povolání, tak i dosažení nejvyšší přípustné expozice. Zjištěná nemoc z povolání by za této situace byla příčinou toho, že žalobce nemohl vykonávat práci horníka v přípravách a dosahovat výdělků s výkonem této práce spojených, a dosažení nejvyšší přípustné expozice by bylo příčinou toho, že žalobce musel být vyřazen na povrch dolu a že nemohl mít výdělky, které by jinak - při výkonu jiné, pro něho vhodné práce v podzemí dolu - dosáhl. Protože zaměstnavatel - jak uvedeno výše - není povinen nahradit zaměstnanci ztrátu na výdělku, která mu vznikla následkem opatření vyvolaných dosažením nejvyšší přípustné expozice, bylo by možné žalobci odškodnit jen takovou ztrátu na výdělku, která byla zapříčiněna nemocí z povolání, tj. ztrátu na výdělku, určenou rozdílem mezi výdělky (průměrným výdělkem) při práci horníka v přípravách a výdělky (průměrným výdělkem) při jiné práci, kterou by - nebýt dosažení nejvyšší přípustné expozice - mohl vzhledem k jeho zdravotnímu stavu, schopnostem a pokud možno i kvalifikaci konat v podzemí dolu, a to za předpokladu, že tuto jinou vhodnou práci by žalovaný byl prokazatelně schopen (zejména s přihlídnutím k volným pracovním místům) pro něho zajistit.

Z uvedeného vyplývá, že odvolací soud se měl při rozhodování věci zabývat - zejména s přihlídnutím k obsahu „rozhodnutí“ MUDr. R. Š. ze dne 2. 11. 1995, z něhož pro žalobce nevyplývá absolutní zákaz práce v podzemí dolu - také tím, zda žalobce následkem nemoci z povolání nebyl schopen vykonávat jen dosavadní práci horníka v přípravách nebo také ostatní práce vykonávané v podzemí dolu. Kdyby bylo zjištěno, že žalobce byl schopen i při nemoci z povolání pracovat v podzemí dolu, měl odvolací soud rovněž zkoumat, zda by žalovaný - nebýt dosažení nejvyšší přípustné expozice - pro žalobce prokazatelně zajistil jinou, pro něho vhodnou práci v podzemí dolu. Teprve poté lze spolehlivě uzavřít, v jakém rozsahu má žalobce nárok na náhradu za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 zák. práce.

Protože rozsudek odvolacího soudu není správný, Nejvyšší soud jej zrušil (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, o.s.ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen napadený rozsudek, platí i na rozsudek soudu prvního stupně (s výjimkou výroků, kterými byla žaloba zamítnuta, a výroku, kterým bylo řízení zastaveno, jež nebyly napadeny odvoláním a nabyly samostatně právní moci), zrušil

Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu ve Frýdku - Místku k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta druhá, o.s.ř.).